

Szent-Györgyi Albert délszláv kapcsolatai

PSALMUS HUMANUS
HARMADIK IMA: SZÍV ÉS ÉSZ

Uram!

*Szívemet megtanítottad a szeretetre,
mely után szomjúhozik,
Elmémet képessé tetted a tiszta gondolkodásra
és alkotásra.*

*És én szívemet megtöltöttem gyűlölettel és félelemmel,
És szívem megmérgezi elmémet, mely
A gyilkolás iszonyú gépezeteit szerkeszti,
Hogy ezekkel elpusztítsa a Te világot,
Az enyéimet és engem,
És szétroncsolja az élet szent szövetét.*

*Isten! Tisztítsd meg szívemet, emeld fel elmémet,
Hogy testvéremnek testvére lehessek.*

Szent-Györgyi Albert

Szent-Györgyi Albert (1893-1986) szorgalmas és kitartó munkásságára a svédországi Nemzetközi Fiziológiai Társaság kongresszusán figyeltek fel, amikor a neves Cambridge-i professzor, Hopkins, többször megemlíttette Szent-Györgyi Albert „Burgonya lélegzése” című megjelentetett munkáját. E munkájában Szent-Györgyi megoldotta a sejt légzésével kapcsolatos vitát, amely O. Wartburg és Wieland között dült. Ezután vált Szent-Györgyi Albert neve igazán ismerté a tudományos

* Biliczky László, nyugalmazott élelmiszeripari szakmérnök, Aroma, Futak – Újvidék

* Dr. Gulyás Gizella, nyugalmazott főiskolai tanár, Pedagógiai Akadémia, Újvidék

körökben. Ő maga serényen folytatta tovább kutatásait a biológiai oxidáció terén, melynek eredményeit publikálta. E munkáival viszont, még jobban felkeltette az érdeklődést a biológiai tudományos körökben. A bővebb információ miatt, ezután mind több és több meghívást kapott előadások megtartására.

A Szerb Orvosi Egyesület nevében Svetislav Stefanović 1934-ben meghívta Szent-Györgyi Albertet, hogy a C-vitaminról tartson előadást Belgrádban.

Szent-Györgyi Albert elfogadta a meghívást, s csak a határon vette észre, hogy Szegeden felejtette az útlevét, ezért Szabadkán feltartóztatták. Szabadkáról értesítették a Szerb Orvosi Egyesület elnökét, aki a belügyminiszter intézkedését kérte. Az ő engedélyével utazhatott tovább útlevél nélkül Belgrádba.

Svetislav Stefanović, orvos és író, a Szerb Orvosi Egyesület elnöke szívélyesen üdvözölte Szent-Györgyi Albertet, amiért megtisztelte egyesületüket az előadásával. Abból a szomszédos országból és nemzetből jött, amellyel a jugoszláv, és különösen a szerb nép annyi évszázadon át olyan közeli kapcsolatban él. Ezek a kapcsolatok igen gyakran szívélyesek és barátiak, de néha kedvezőtlenek is voltak, amint az már a közeli szomszédokkal gyakran megtörténik. E kapcsolatok során igen sokoldalúan kölcsönösen hatottak népeink egymásra.

Továbbá kiemelte a magyar költészet és irodalom valamint a művészet befolyását a modern szerb és jugoszláv költészetre és művészetre. De köszönet mondható a magyar tudománynak is, mert sok orvosnak és tudósuknak adott lehetőséget a továbbképzésre. Majd kiemelte, hogy számos magyar név vált közkinccsé, mint Liszté a zenében, Munkácsy a festészetben, Arany, Petőfi és Ady a költészetben, Jókaié az irodalomban, valamint a szín- és a filmművészet világhírű képviselőié. A tudomány szűkebb területén pedig világszerte ismert Bolyai, Vámberi és Korányi. Szent-Györgyi neve is ebben a sorban foglal helyet, melyet a vitamin kutatása terén szerzett érdemeivel vívott ki magának. Ezek az eredmények annyira jelentősek a mai modern orvostudományban, hogy méltán érdemelte ki a világhírnevet. „Örömmel állapíthatom meg, hogy az Ön Nevét munkái révén már előbb megismertük, még mielőtt alkalmunk lett volna Önnel személyesen is találkozni. Ezért Önt nem úgy üdvözljük, mint idegent, hanem mint jó szomszédot, kedves ismerőst, mint nagyra becsült barátot és vendéget.”

Ezután Szent-Györgyi egyórás német nyelvű előadásában, közvetlen egyszerűséggel, jó adag humorral fűszerezve, szinte csevegésszerűen beszámolt a vitaminkutatásáról. Ismertette a C-vitamin szerepét, hatásait az emberi szervezetre, annak felfedezéséhez vezető utat, valamint nagy mennyiségben történő előállításának módját.

A laikusok számára is lebilincselően érdekes előadás, a szakemberekből álló hallgatóság meleg tetszésnyilvánításokkal köszönte meg. Az orvosi fakultás tanárai az előadás után felkérték Szent-Györgyit, hogy tartson egy előadást az egyetemen is. Azonban a megtisztelő meghívást nem fogadhatta el, mert már másnap tovább kellett utaznia Németországba egy tudományos kongresszusra. Időközben az otthon felejtett útlevelét is utána küldték.

Az előadás után számos újságírónak adott interjút. Szent-Györgyi az újságírókkal ismertette karrierjét és a kutatásait. Ezeket már előző dolgozataimban részletesen ismertettem.

A beszélgetés végén a híres tudósprofesszor megkérte az újságírókat annak kihangsúlyozására, hogy milyen kellemesen lepte meg az a rendkívüli szívélyes fogadtatás, melyben Jugoszláviában részesült. Nemcsak az Orvosi Egyesület és annak kiváló elnöke és a belgrádi tudományos körök fogadták rendkívüli előzékenységgel és halmozták el figyelmességgel, hanem mindenki, akivel csak érintkezésbe került. Szabadkán is a legnagyobb udvariassággal bántak vele, ahol kényszerpihenőt kellett tartania.

„Mindig is mondom, hogy a népek között az ellentétet a politikusok csinálják, mert ebből élnek. Valójában az emberek jók, megértők és türelmesek egymással szemben mindenütt a világon.” – nyilatkozta Szent-Györgyi.

Svetislav Stefanović (1877-1944), tragikus sorsú orvos, költő, drámaíró, esszéíró, fordító, kritikus és egyetemi tanár volt. Ő alapította többedmagával meg a belgrádi orvostudományi egyetemen a patológiai tanszéket és a Jugoszláv Orvosi Egyesületet. Részt vett a balkáni háborúkban és az első világháború többszörös kitüntetettje volt. A belgrádi Pen Központ és a Szerb Irodalmi Szövetkezet elnökeként is ismert. Irodalmi sikerei is voltak. 1944. novemberében halálra ítélték és kivégezték igaztalan vád alapján..

A belgrádi előadása után a Szerb Orvosi Egyesület a következő összejövetelein tovább foglalkozott Szent-Györgyi tudományos kutatá-

saival és a rendkívüli értékes előadásaiival a C-vitaminról. Az egyesület tagjai egyértelműen arra a meggyőződésre jutottak, hogy javaslatot tesznek a Jugoszláv Orvosi Egyesületnek, Szent-Györgyi Albert Jugoszláv Orvosi Egyesület tiszteletbeli tagjának megválasztásáról, az eddigi kutatásaiért: a biológiai égés, valamint a C-vitamin felfedezéséért és izolálásáért. A javaslat nagy megtiszteltetést jelentett magának a Jugoszláv Orvosi Egyesületnek is, melyet a blédi kongresszusán 1934. szeptember 9-én el is fogadott. Ugyanebben az évben december 12-én az Egyesület oklevelet állított ki Szent-Györgyi tiszteletbeli tagságáról. Egyelőre nem találtunk adatot, hogy személyesen vette-e át vagy azt eljuttatták a címére.

1937. október 28-án a stockholmi Karolinska Intézet az orvosi Nobel-díjat Szent-Györgyi Albert szegedi egyetemi tanárnak ítélte oda. A Karolinska Intézetnek nem volt tudomása Szent-Györgyi Albert pillanatnyi tartózkodási helyéről, mivel abban az időben több nemzetközi kongresszuson vett részt. Így Hóman Bálintot, a magyar közoktatási minisztert értesítették. Ő azonnal szólt Szent-Györgyi Albertnek, aki éppen itthon, Szegeden volt. Rövidesen a Karolinska Intézetben dolgozó Szent-Györgyi barátjától, Bezák Aladártól is kapott táviratot. A hír Szegedre este érkezett meg és igen gyorsan elterjedt. Nagy lelkesedés és öröm lett úrrá Szegeden. Másnap kora reggel a Dóm-tér, ahol Szent-Györgyi laboratóriuma volt, megtelt lelkes köszöntőkkel és nagy éljenzéssel üdvözölték az érkező professzort.

Szent-Györgyi első útja a Fogadalmi Templom kriptájához vezetett gróf Klébensberg Kúnó koporsójához és csak azután ment az Intézetbe. Ott fogadta a dóm-téri rajongóinak köszöntését a Nobel-díjáért. Ebben az időben a posta nem győzte az üdvözlő táviratokat, leveleket kézbesíteni. Szeged városa ezután díszpolgárává választotta.

Magyarországról és a világ minden részéről 332 üdvözlés érkezett, Jugoszláviából is kettő. Az elsőt Grimm Viktor küldte Szabadkáról 1937. október 31-én, a másodikat Ivkov György Zomborból 1937. december 4-én.

Grimm Viktor, a szabadkai kalapgyár tulajdonosa és a Rotary Club tagja volt. 1935-ben Rotary II. Titkárjának, 1936-ban pedig a Rotary I. Titkárjának tisztjét töltötte be.

„Kedves Rotariánus Barátom!

Ha csak névről ismerjük is egymást, tavaly ősszel az országközi találkozóra vártuk látogatását Szabadkai Klubunkba. Engedje meg, hogy most, amikor külföldi utamon az Önt ért megérdemelt nagy Kitüntetésről értesültem, ezúton kifejezhessem őszinte szívből jövő legjobb szerencse kívánataimat. – A Mindentható Úristen adjon Önnek tartós egészséget további termékeny munkásságaihoz!

Wien, 1937.X.31. Meleg üdvözlettel Grimm Viktor”

* * * * *

Sombor 4/XII/1937

*„Méltóságos Dr. Szent-Györgyi Albert egyetemi tanár úrnak
Szegeden*

Méltóságos tanár Úr!

Engedje meg énnekem, mint egészen idegennek és egészen távolálló embernek, hogy én is méltóságodnak minden sikeréhez és érdemes kitüntetéséhez Őszintén szívből gratulálhassam. Egyúttal vagyok bátor méltóságodnak szíves figyelmébe ajánlani mint az idő szerinti legnagyobb kémiai kísérő és kutató tudósnek, hogy találja érdemesnek a Krumplit is (u. n. Burgonyát) kivizsgálni, ami idáig szerintem még nagy titok az orvosi tudománnyal szemben. Mert úgy látszik, nagyon sok növény nincsen még kivizsgálva. Én pedig meg vagyok arról győződve, hogy a méltóságod a Krumpliban a „D” vitamint meg fogja találni. Ha ez ugyan az a betűsorrend következik, mert a „C” után következik a „D”. Most pedig bocsánatot kérek, hogy ceruzával vagyok kénytelen írni 80. éves korommal, nem bírom a tollat vezetni. De a 12 éves Reumámat a nyers Krumpli gyógyította ki, amit semmi féle gyógyfürdő nem volt képes. Tehát a Krumpli nedve, illetve annak levében kell a titokzatos biztos és nagy hatású gyógyszerinek lenni. A Krumplit megmosva megreszeljük és a Reumás fájó kezünkre kis ujjnyi vastagságú falat rá rakva, a Krumplit nem szabad lehéjazni, mert a héjában sejtem a fő hatású erejét, szóval amint a beteg test részére rá van a reszelt Krumpli rakva, sűrű parhét ruhába lesz pakolva és alá tétnek viasz vászont kell tenni, mert nagyon rohamosan engedi a levét a rá rakott Krumpli anyag, bepakolás után meg a tetejére jó gyapjús nagy kendőbe v. takaróba kell bepakolni és rajta hagyni amíg teljesen meg nem szárad, vagy estétől reggelig vagy vice versa.

Ezek után ezer bocsánatot kérek ha netán sorommal molesztáltam méltóságodat, maradtam kiváló alázatos és mély tisztelettel

*Id. Ivkov György
Sombor
Mišićev Venac 21”*

Id. Ivkov György, Sombor, Mišića 21 szám alatti lakos, Dr. Bonert Dušan és Dr. Tábori György szerint könyvkereskedő volt Zomborban.

Szent-Györgyi professzor következő látogatása Jugoszláviában 1938-ban volt, amikor először vett részt a Szabadkai Rotary Club LADIES NIGHT-ján, melyet az Ő tiszteletére tartottak. Ezen a találkozón jelen volt az összes környéki Rotary-tag, így Zomborból, Topolyáról és Magyarkanizsáról. Szabadka Város vezetői és katonai előljárói, a város tekintélyes polgárai, összesen 170 személy tisztelte meg részvételével a Nobel-díjas tudóst. A fogadóterem fel volt díszítve jugoszláv nemzeti jelképekkel és Rotary szimbólumokkal. Először üdvözlő táviratot küldtek II. Péter királynak, majd a Rotary Club tiszteletbeli elnökének, Pál régensnek, majd egyperces kegyeletadással emlékeztek meg a megboldogult vitéz Sándor királyra. A kedves vendéget dr. Roth Dezső, a Rotary Club elnöke üdvözlötte. Szent-Györgyi az üdvözlőbeszédre néhány mondattal szerbül válaszolt, majd németül folytatta, mivel a közönség nagy része nem értette a magyar nyelvet. Beszédében kifejtette a Rotary nemzetköziségét, mely az ideálisan felfogott nemzeti nacionalizmuson alapszik. Szimpatikus megjelenésével és érdekes beszédével megnyerte a jelenlevők rokonszenvét. Az üdvözlőbeszéd után az elnök bemutatatta neki a városi, katonai vezetőséget és a kulturális képviselőket. A professzor értékelése szerint az összejövetel nagyon hasznos volt a jugoszláv és a magyar kultúra fejlesztésének céljából. Ezután Szent-Györgyi nemsokára elbúcsúzott vendéglátóitól, mert másnap korán Belgrádba kellett utaznia.

A fentiekből kitűnik, hogy az életrajzírói szerint is a kitűnő nyelvérzékkel rendelkező tudósprofesszor, már 1938-ban valamennyire megtanult szerbül, udvariassági gesztusként, hogy ezzel is kifejezze hálóját, mind azért a mély tiszteletért és megbecsülésért, amit iránta tanúsítottak a szomszédos Jugoszlávia népei.

Belgrádban az orvosi fakultás meghívásának tett eleget. Az orvosprofessoroknak a C-vitaminról és a biológiai égés folyamatiról tar-

tott előadást. Sajnos, egyelőre erről az előadásról bővebb információk nincsenek.

1939-ben a Jugoszláv Orvosi Egyesület ajánlására II. Péter király kitüntette Szent-Györgyi Albertet a Szent Száva rend II. fokozatával.

Szent Száva (1169 körül - 1236), Rastko Nemanjić, Stevan Nemanjić legfiatalabb fiaként született. Fiatal korában elszökött a Szent Hegyre az orosz Szent Pantelejmon kolostorba, ahol szerzetes lett. Később visszatért hazájába, ahol a fivérei hatalmi harca miatt kirobbanó polgárháborút sikeresen meggátolta. Itthon még népműveléssel is foglalkozott, hogy honfitársaival megismertesse a hit alaptételeit. Időközben az apja is szerzetes lett és együtt felépítették a szerb Hilandar kolostort. Ezután végleg visszatért a Szent Hegyre.

A bizánci érsekségtől 1219-ben kivívta a raskai érsekség önállóságát és ő lett az első érsek. Szentföldi látogatásáról hazafelé, útközben meghalt.

A Szent Száva rendet Milan király alapította 1883-ban, melynek öt fokozata van. Ez az érdemrend a kultúra, a népművelés, a tudomány és művészet kiemelkedő érdemeiért kapható.

Az 1930-as évek második felének általános izgalmai és az ország faszálódása következtében, a demokratikus érzelmű Szent-Györgyit több atrocitás érte a kollégák és az egyetemisták részéről. Ez a közhangulat kihatott személyes életére is. Húsz évi házassága Demény Kornéliával, első feleségével kezdett megromlani. Szent-Györgyi megpróbálta a házasságukat megmenteni, de nem sok sikerrel. Ezután meghívásra mindketten 1938-ban Amerikába utaztak a Vanderbilt egyetemre, ahol Szent-Györgyi előadást tartott. Azután Szent-Györgyi hazautazott. Kornélia, a felesége, pedig ott maradt. Kornélia Amerikában megváltoztatta a nevét St. Geogra és egy gazdag özvegyasszonnyal, Lotta Broadbridge-el közös, ingatlanokat forgalmazó és építő vállalatot vezetett. A két nő társigazgatóként egy „Bryanofon” nevű lánytábort is vezetett.

Szent-Györgyiék 1941 őszén hivatalosan is elváltak. Nemsokára Szent-Györgyi bejelentette, hogy újból nősülni szándékozik a szabadkai születésű Borbiró (Vojnic) Mártával. Márta, Miskolczi kollégájának volt a felesége és két gyermek, Ursula és Gábor anyja. Ez nagy felháborodást keltett a katolikus Szegeden.

Márta apja, Borbiró (Vojnic) Ferenc (1879-1962). 1897-ben a szabadkai főispáni hivatal beosztottja, 1902-ben közigazgatási gondnok,

később helyettes tanácsnok volt. 1915-ben meghívják Baja polgármesterének, ahol a szerb megszállás alatt megtagadja az eskütételt a Narodna Upravára. 1919-ben memorandumot ír Cvijić egyetemi tanár tanulmánya ellen, melyben az, a Baranya-Baja háromszög szláv eredetét bizonyítja. Borbírót ezért a szerb hatóságok Valjevóba internálják. A Trianoni szerződés aláírása után megszökik, és 1921-ben visszatér a bajai polgármesternek. 1931-ben változtatja meg nevét Vojnicról Borbíróra. A harmincas évek végén több magas tisztséget tölt be Magyarországon. 1951-ben kitelepítik családjával Nagyrábéra. 1956-ban Szent-Györgyi támogatásával kiutaznak Amerikába.

Mint előző dolgozatomban már írtam, Szent-Györgyi az amerikai Woodsholban telepedett le és boldog családi életet éltek Márta 1963. július 13-án bekövetkezett mellrákos haláláig. Ebbe a tragédiába Szent-Györgyi is csaknem belepusztult, mivel mindennapi életében teljesen a feleségére támaszkodott. Huszonöt évvel később vallotta be: – Nem tehetek róla, de még mindig szeretem.

Szent-Györgyi Albert nemcsak világhírű, vezető tudós, hanem nagyszerű ember, költő és barát volt. De közismert Szent-Györgyi Albert antifasiszta érzelmi beállítottsága is. Igaz, eleinte nyíltan nem vállalta az ellenzékhez való csatlakozását. Ámde 1942 decemberében belépett a Magyar Függetlenségi Pártba. E párt, híres kiáltványának megfogalmazásában vezető szerepet vállalt. A kiáltványnak nagy visszhangja lett külföldön. A brit titkosszolgálatnál Szent-Györgyi nyilvános náciellenes tevékenységét nagyra értékelték. 1943-ban gróf Bethlen István felkérte Szent-Györgyit kezdjenek titkos tárgyalásokat a szövetségekkel Magyarország háborúból való kilépéséről. E célból február elején isztambuli útja során egyetemi előadástartásának leple alatt a brit összekötővel tárgyalva sikerült teljesítenie megbízatását. Hazatérve feladata volt egy titkos rádióadó létesítése angliai kapcsolattartás céljából. Sajnos, a titkos rádióállomás tervét elárulták: a nácik tudomást szereztek az egész akcióról, bizonyára a beépített kémjük által, aki az angol követség titkára volt. Azután Hitler magához kérte Horthyt, akitől ordítva Szent-Györgyi kiadását követelte. Horthy ezt megtagadva, az ügy kivizsgálását ígerte csak meg. Szent-Györgyi ezután házi őrizetre ítélve élt Szegeden.

Magyarország 1944-es német megszállását követően a Gestapo elől Szent-Györgyinek, mint az ellenzék egyik legjelentősebb tagjának sürgősen el kellett tűnnie. Második felesége Borbíró (Vojnics) Márta

„családjának szőlőjében, egy viskóban rejtőzött el” az első változat szerint. Ezt állítja életrajzírója Ralph W. Moss. Ő hét évig gyűjtötte az adatokat, legtöbbet magától Szent-Györgytől kapta. Az adatközlők között rengeteg a híres tudós, professzor, köztük Nobel-díjasok is, számos ismert és kevésbé ismert személyiség, volt tanítványai, barátai, rokonai és ismerősei. Ezek felsorolását könyvében öt oldalon közli. A másik forrás szerint: (...) „Szent-Györgyi szabadkai származású feleségének rokonaihoz menekült, akik a horgosi határtól egy kilométer távolságra fekvő birtokukon bujtatták el. A professzor itt több hónapon át tartózkodott, együtt élt, együtt dolgozott a mezei munkásokkal. Különösen jó kapcsolatba került a gazdaság gépkocsivezetőjével. Jó nyelvérzéke alapján a többségében szerb-horvát dolgozókkal egy-két hónap után már jól megértették egymást. Felesége két ízben látogatta meg a birtokon. (...) Szent-Györgyi professzor után többször érdeklődött a rendőrség szabadkai rokonainál.” – állítják Szabó Tibor és Zallár Andor a szegedi Csongrád Megyei Levéltár kiadásában, 1989-ben megjelent könyvükben. Világos, hogy a mai horgosi határra gondoltak, hogy a félreértéseket elkerüljük. Viszont nehezen hihető, hogy 1944-ben egy horgosi birtokon többségben voltak a szerb-horvát napszámosok vagy alkalmazottak. Az elfogadható, hogy akadt köztük magyarul jól beszélő szerb, akivel a bujdosó tudós szívesen gyakorolhatta a szerb nyelvet. Hiszen tudjuk, hogy 1938-ban Szabadkán, már bemutatta a némi szerb nyelvtudását.

A W. Moss Szent-Györgyit idézve könyvében leírja, hogy egyik éjjel a szőlői rejtekhelyén egy fiatal jugoszláv partizán kereste fel, akit maga Tito küldött, hogy pártoljon át hozzájuk. Ők már mindent előre meg is szerveztek. Szent-Györgyi hajlandóságot érzett a terv iránt, de mivel betegeskedett és tudván, hogy nagy megpróbáltatásoknak néz elébe, kénytelen volt az ajánlatot elutasítani. Ez is hihető, mert ha már a náci tudtak a professzor isztambuli kísérletéről, az oroszok még inkább ismerhették azt. Szintén W. Moss írja könyvében: „Straub (Dr. Straub F. Brunó tanítványa, munkatársa és utódja volt Szegeden - a szerző G.G. megj.) szerint Szent-Györgyi orosz kollégái – elsősorban Engelhard jártak közben a szovjet kormánynál, hogy kutassák fel és mentsek meg Szent-Györgyit.” – mint ahogyan később Molotov katonája Pesten meg is tette. Tito pedig szoros kapcsolatban volt a szovjet kormánnyal.

A horgosi búvóhely kiderítésének beazonosítása miatt, az eddigi kikutatott adataink alapján kerestük a Vojnics birtokot Horgoson. Tisz-

tában voltunk vele, hogy a nagy idő távolság miatt, már lehetetlen élő tanút találni. De ennyi idő után, ez már nem is aktuális. Nagygyörgy Zoltán horgosi helytörténész sem hallott eddig semmit sem Szent-Györgyi horgosi tartózkodásáról. Szerinte a Horgos–kamarási Reök-villa tulajdonosának, dr. Reök Andor szabadkai főispánnak a felesége volt Vojnits Erzsébet. Ezek szerint, feltehetően ők lehetnek a szabadkai rokonok, akik a horgosi birtokukon bujtatták Szent-Györgyit. Horgoson más volt birtokos nem volt családi kapcsolatban a Vojnits vagy Vojnics családdal. A Reök birtok helyrajza, megfelel mindkét változat adatainak. Reálisnak tűnik, hogy a Reök-majorban, valahol a birtokon található Szent-Györgyi menedéket, egy szőlőbeli kunyhóban vagy tanyán.

A nyarat Szegeden, házi őrizetben töltötte. 1944 szeptemberében Szent-Györgyi a szegedi házi őrizetéből tájékoztatta a hatóságot, hogy Budapestre utazik. Mivel félték, hogy megszökik, le akarták tartóztatni. Váratlanul betoppanó veje, Nelli leányának férje, Szent-Györgyit kocsi-jával felvitte a fővárosba. Így sikerült letartóztatását elkerülnie – a Gestapo a pesti vasútállomáson várta. Koncentrációs táborba akarták hurcolni, hogy végezzenek vele. Ezután az üldözöttek veszélyes életét élte, több helyen megfordult. Sokszor csak a szerencséjének köszönhető, hogy megmenekült. A svéd nagykövetségen is menedéket keresett feleségével, mivel svéd állampolgárságot szereztek a Nobel-díj jogcímén, de az SS-ek felfedezték rejtekhelyüket, végül innen is sikerült elmenekülniük a svéd követ leleményességének segítségével. A sok bujkálás, menekülés végén egy orosz parancsnok kereste fel rejtekhelyén, maga Molotov parancsára, és vitte biztonságos helyre felesége egész népes családjával együtt.

1945-ben, a háború végén, Szent-Györgyit nemzeti hősként ünnepezték, az ellenállási viszontagságai ugyanolyan jól ismertek voltak, mint a tudományos sikerei.

Szent-Györgyi Albert a későbbiekben gyorsan kiábrándult a szovjetekből és a további magyarországi eseményekből. 1945-1947 augusztusáig parlamenti képviselő volt. 1947 őszén svájci tartózkodása idején tudta meg, hogy a náciellenes mozgalomkor megismert barátját és harcostársát Zilahy Lajos, író letartóztatták, és ő is hamarosan erre a sorsra juthat. A budapesti egyetemről először csak további szabadságolását kérte a külföldi kutatásaihoz. Hamarosan, 1948-ban már világosan látta, hogy a kifejlődő Rákosi-diktatúrában nincs semmi további keres-

nivalója. Elhatározta, hogy emigrációba vonul családjával. Végül a hosszú tudományos sikerekben gazdag életét Amerikában élte le. Élete vége felé jöhetett csak haza, a szeretett Magyarországra, miután 1973-ban a Szegedi Orvostudományi Egyetem díszdoktorává avatta. Utoljára 1978-ban járt itthon a Szent Koronát hazahozó amerikai küldöttség tagjaként.

Szent-Györgyi Albert „(...) életében két dolgot azonban végtelesen komolyan vett és csinált: a tudományt és a politikát.(...)” George Wald, Orvosi Nobel-díjas, 1967.

Köszönettel tartozunk: Dr. Bonert Dušannak, Újvidék, Dr. Tábori Györgynek, Zombor, a hasznos zombori információkért, valamint Josip Šušnjarnak, Szabadka, a Rotary Club volt elnökének a Rotary monográfiaért, Dr. Momčilo Pavlović, Beograd, a Kortárs Történelmi Intézet igazgatójának a hasznos információkért.

Felhasznált irodalom:

1. Ralp W. Moss: *Szent-Györgyi Albert*, Typotex, Budapest, 2004.
2. Szabó Tibor–Zallár Andor: *Szent-Györgyi Albert Szegeden és a Szent-Györgyi Gyűjtemény*, Csongrád Megyei Levéltár, Szeged, 1989.
3. Délmagyarország, 1934. III. 25., 3. old.
4. Délmagyarország, 1934. III. 28., 5. old.
5. Bay Z., Dénes G., Nagy F., Wisinger I.: *Szent-Györgyi Albert*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1989.
6. Reggeli Újság, 1937. XI. 28., 31. old.
7. Napló, 1937. XI. 12., 5. old.
8. Napló, 1937. X. 30., 1. old.
9. Reggeli Újság, 1937. XII. 11., 3. old.
10. Merk Zs. – Rapcsányi L.: *A város keresi útját*, Türr István Múzeum, Baja, 2007.
11. Momčilo Pavlović: *Rotari Klub Subotica*, Subotica, 2008.
12. Enciklopedija Novog Sada, 26. sz., 284-286. old.